

УДК 343.341:343.326:355.01(477)

DOI [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2026-28-1\(42\)-6](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2026-28-1(42)-6)

РОЗМЕЖУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ ТА ДИВЕРСІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Колесник Марина Олександрівна,

старший викладач кафедри юридичних дисциплін,

Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2318-2973>

У статті здійснено комплексне дослідження проблеми розмежування терористичного акту та диверсії в умовах збройної агресії проти України, що належить до найбільш складних питань сучасної кримінально-правової кваліфікації. У дослідженні проаналізовано положення ст. 113 та ст. 258 Кримінального Кодексу України, сучасні доктринальні підходи, а також новітню практику Верховного Суду України щодо кваліфікації відповідних кримінальних правопорушень. Обґрунтовано, що формальна подібність об'єктивної сторони не може розглядатися як визначальний критерій кваліфікації, оскільки одна й та сама дія, зокрема підриг транспортної інфраструктури чи підпал енергетичного об'єкта, залежно від встановленої мети та наслідків може утворювати склад як диверсії, так і терористичного акту. Особливу увагу приділено функціонально-телеологічному підходу до розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень. Доведено, що ключовим критерієм є спеціальна мета діяння: для терористичного акту – залякування населення, вплив на органи державної влади, дестабілізація суспільної ситуації; для диверсії – ослаблення держави, підриг обороноздатності та порушення функціонування стратегічної інфраструктури. Запропоновано комплексний трикомпонентний критерій розмежування, який охоплює безпосередній об'єкт посягання, спеціальну мету та домінуючий кримінально-правовий ефект. Обґрунтовано можливість ідеальної сукупності ознак диверсії та терористичного акту в умовах збройного конфлікту. Результати дослідження мають теоретичне та практичне значення для забезпечення єдності правозастосування, удосконалення методики досудового розслідування та формування сталої судової практики.

Ключові слова: терористичний акт, диверсія, кримінально-правова кваліфікація, збройна агресія, воєнний стан, Верховний Суд, національна безпека.

Kolesnyk Maryna. Distinguishing a Terrorist Act from Sabotage under Conditions of Armed Aggression: Theoretical and Applied Aspects

The article provides a comprehensive study of the problem of distinguishing a terrorist act from sabotage under the conditions of armed aggression against Ukraine, which constitutes one of the most challenging issues of contemporary criminal law qualification. The study examines the provisions of Articles 113 and 258 of the Criminal Code of Ukraine, modern doctrinal approaches, and the recent case law of the Supreme Court of Ukraine concerning the legal qualification of the relevant criminal offenses. It is substantiated that the formal similarity of the objective element cannot be regarded as the decisive qualification criterion, since the same act – in particular, the destruction of transport infrastructure or arson of an energy facility – may constitute either sabotage or a terrorist act depending on the established purpose and legal consequences. Particular attention is paid to the functional and teleological approach to distinguishing related criminal offenses. It is argued that the key criterion lies in the special purpose of the act: for a terrorist act, this includes intimidation of the population, influencing state authorities, and destabilizing the social situation; for sabotage, weakening the state, undermining defense capability, and disrupting strategic infrastructure. The article proposes a comprehensive three-component test for differentiation, covering the direct object of encroachment, the special purpose, and the dominant criminal-law effect. The possibility of an ideal concurrence of elements of sabotage and terrorist act in the context of armed conflict is also substantiated.

The findings are of both theoretical and practical significance for ensuring consistency in law enforcement, improving pre-trial investigation methodology, and developing stable judicial practice.

Key words: terrorist act, sabotage, criminal law qualification, armed aggression, martial law, Supreme Court, public security, national security.

Вступ. Проблематика розмежування терористичного акту та диверсії в умовах збройної агресії проти України належить до найбільш складних і практично значущих питань кримінально-правової кваліфікації. Це зумовлено спільністю зовнішніх ознак зазначених кримінальних правопорушень, зокрема способу вчинення діяння та характеру можливих наслідків, що істотно ускладнює їх належне відмежування у правозастосовній діяльності. Особливої гостроти проблема набула в умовах воєнного стану, коли діяння, пов'язані з вибухами, підпалами, пошкодженням транспортної чи енергетичної інфраструктури, можуть формально містити ознаки як диверсії, передбаченої ст. 113 КК України, так і терористичного акту, передбаченого ст. 258 КК України.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням кількості кримінальних проваджень щодо посягань на об'єкти критичної інфраструктури, необхідністю забезпечення єдності правозастосовної практики та формування сучасних критеріїв розмежування суміжних складів з урахуванням правових позицій Верховного

Суду. Особливо важливим є те, що одна й та сама фактична поведінка, зокрема підлив залізничної колії, підпал енергетичного об'єкта чи передача координат стратегічних цілей, може отримувати різну кримінально-правову оцінку залежно від спеціальної мети, безпосереднього об'єкта посягання та домінуючого кримінально-правового наслідку, що безпосередньо впливає на реалізацію принципів законності, правової визначеності та справедливості.

Слід зазначити, що в сучасній кримінально-правовій науці проблеми співвідношення терористичного акту та диверсії досліджувалися у працях А. Вознюк, В. Ємельянова, О. Дудорова, А. Климосюка, Г. Зайцева, Н. Коломієць, К. Нагорної, К. Юртаєвої, Ю. Степанової та інших науковців. Водночас більшість наукових розвідок здійснювались переважно в межах класичного догматичного аналізу складів кримінальних правопорушень та до початку повномасштабної фази збройної агресії. Саме тому потребують додаткового наукового осмислення сучасні теоретико-прикладні аспекти розмежування зазначених складів кримінальних правопорушень крізь призму новітньої практики Верховного Суду, з урахуванням змін кримінально-правового та безпекового контексту, спричинених воєнним станом.

Матеріали та методи. Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних учених у галузі кримінального права, присвячені кваліфікації злочинів проти основ національної та громадської безпеки, а також проблемам конкуренції кримінально-правових норм. Емпіричну базу становлять положення КК України та практика Верховний Суд, зокрема узагальнення Касаційного кримінального суду й окремі постанови щодо розмежування складів, передбачених ст. 113 та ст. 258 КК України. У дослідженні використано діалектичний, формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий і телеологічний методи, що дало змогу проаналізувати як формальні ознаки складів, так і функціональну спрямованість кримінально-правових наслідків.

Метою статті є комплексне дослідження теоретичних та практичних аспектів розмежування терористичного акту та диверсії в умовах збройної агресії, визначення основних критеріїв їх кримінально-правової кваліфікації, аналіз сучасної судової практики Верховного Суду, а також вироблення пропозицій щодо забезпечення єдності правозастосування.

Результати. Критерії розмежування терористичного акту та диверсії безпосередньо не розкриваються в чинному КК України, а формуються на стику законодавчої конструкції складів, наукової доктрини та правозастосовної практики. Саме тому ключове значення для належної кримінально-правової кваліфікації має системне тлумачення диспозицій статей 113 та 258 КК України [1] в їх взаємозв'язку з правовими позиціями Верховного Суду [1; 2].

Проблематика розмежування терористичного акту та диверсії не є новою для науки кримінального права, проте в умовах збройної агресії вона набула якісно нового змісту. Якщо ранні дослідження були зосереджені переважно на формуванні понятійно-категоріального апарату та співвідношенні тероризму із суміжними складами, то сучасна доктрина змістила акцент на функціональні критерії кваліфікації. Зокрема, В. Ємельянов заклав методологічне підґрунтя для розмежування тероризму як соціально-правового явища та його кримінально-правових форм [3], однак практична проблема відмежування від диверсії на той час ще не мала нинішньої гостроти.

У новітній літературі простежується перехід від формально-догматичного до функціонально-телеологічного підходу. Ю. Слаєв, Р. Ємельянов, Т. Лісько та К. Шилова обґрунтовують необхідність переосмислення критеріїв кваліфікації злочинів терористичної спрямованості в умовах сучасних безпекових загроз [4; 5]. Водночас Д. Давидов і Г. Яремко акцентують на зближенні терористичних посягань із злочинами проти національної безпеки, що безпосередньо актуалізує проблему їх відмежування від диверсії [6; 7].

Таким чином, за наявності значного теоретичного підґрунтя саме питання розмежування терористичного акту та диверсії в умовах збройної агресії залишається недостатньо комплексно розробленим. У сучасній доктрині обґрунтовано підкреслюється, що вирішальним критерієм не може бути лише спосіб вчинення, оскільки одна й та сама дія, зокрема підлив залізничної колії, може отримувати різну кримінально-правову оцінку залежно від спеціальної мети та безпосереднього об'єкта посягання [8; 9]; такий підхід дістав підтвердження і в практиці Верховний Суд України.

Особливе значення для досліджуваної проблематики має огляд судової практики Касаційного кримінального суду щодо кримінальних правопорушень терористичної спрямованості, у якому сформульовано правовий висновок, що для кваліфікації за ст. 258 КК України достатньо встановлення хоча б однієї із цілей, прямо передбачених диспозицією цієї норми, а участь у терористичній організації не є обов'язковою ознакою [10]. Такий підхід принципово змінює акцент правової оцінки, зміщуючи його з формального опису діяння на спеціальну мету та спрямованість умислу.

Відмежування диверсії та терористичного акту визначається передусім їх функціональним змістом. Диверсія, передбачена ст. 113 КК України, посягає на основи національної безпеки, зокрема обороноздатність та стійкість стратегічної інфраструктури, що зумовлює визначальне значення мети ослаблення держави.

Натомість терористичний акт спрямований насамперед проти громадської безпеки, суспільної стабільності та психологічного стану населення, а тому ключовим критерієм виступає мета залякування населення або впливу на органи влади [7; 8]. Саме пріоритет функціональної спрямованості наслідків і змісту умислу обґрунтовано підкреслюють Г. Зайцев і Н. Коломієць [9].

У сучасній доктрині утвердився телеологічний та функціональний підхід, узгоджений з правовими позиціями Верховного Суду, що передбачає використання комплексного тесту кваліфікації [11; 12]. Показовою є постанова Верховного Суду у справі № 201/13561/14-к, де суд підкреслив, що вирішальним є не сам факт пошкодження транспортної інфраструктури, а встановлення мети залякування населення та дестабілізації ситуації [10], що підтверджує можливість кваліфікації зовні «диверсійного» діяння як терористичного акту.

Аналіз літератури свідчить, що частина науковців розглядає співвідношення ст. 113 та ст. 258 КК України як конкуренцію частини і цілого [8], інші ж обґрунтовують можливість ідеальної сукупності, коли одним діянням одночасно досягаються дві цілі: ослаблення держави та залякування населення [11; 12].

В умовах збройної агресії значення такого підходу істотно зростає. Наприклад, підрив мосту або залізничної колії може одночасно: порушувати військову логістику; створювати паніку серед цивільного населення; зривати евакуаційні маршрути; чинити психологічний тиск на органи державної влади.

У такому випадку механічне застосування лише однієї норми може призвести до неповної кримінально-правової оцінки. З викладеного слід зробити висновок, що для правильної кваліфікації необхідно застосовувати багаторівневий аналітичний алгоритм, який включає: встановлення безпосереднього об'єкта посягання; визначення домінуючої спеціальної мети; оцінку реального кримінально-правового наслідку; перевірку наявності ознак ідеальної сукупності.

Проведене дослідження дає підстави для висновку, що проблема розмежування терористичного акту та диверсії в умовах збройної агресії належить до найбільш складних у сучасній теорії та практиці кримінального права України. Її складність зумовлена, з одного боку, зовнішньою подібністю форм прояву відповідних кримінальних правопорушень, а з іншого – суттєвою відмінністю їх кримінально-правової природи, безпосереднього об'єкта посягання та функціонального призначення в системі кримінально-правових заборон.

Аналіз наукової літератури свідчить про поступову трансформацію дослідницьких підходів: від класичного догматичного аналізу елементів складу кримінального правопорушення до функціонально-телеологічної моделі, в центрі якої перебуває спеціальна мета та домінуючий кримінально-правовий ефект діяння. Сучасні наукові тенденції підтверджують, що формального співставлення об'єктивної сторони недостатньо для належної кваліфікації, особливо в умовах воєнного стану, коли одна й та сама дія може одночасно впливати як на громадську, так і на національну безпеку.

Узагальнення та постанови Верховного Суду фактично сформували практичний стандарт розмежування цих складів. Провідним критерієм визнається спеціальна мета: для терористичного акту – залякування населення, вплив на органи державної влади, провокація суспільної паніки; для диверсії – ослаблення держави, підрив обороноздатності, руйнування стратегічної інфраструктури та порушення військової логістики.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, доцільно зазначити, що для належного розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 113 та ст. 258 КК України, обґрунтованим видається застосування комплексного трикомпонентного критерію, який охоплює: *визначення безпосереднього об'єкта посягання* (громадська безпека або основи національної безпеки), *встановлення спеціальної мети діяння* (залякування населення, вплив на органи влади чи ослаблення держави), а також *оцінку домінуючого кримінально-правового ефекту* (суспільно-психологічного або військово-стратегічного).

Застосування запропонованого підходу сприяє зниженню ризику помилкової кримінально-правової кваліфікації у провадженнях, пов'язаних із підпалами, вибухами, пошкодженням об'єктів критичної інфраструктури та іншими діяннями, вчиненими в умовах збройної агресії, особливо під час розслідування посягань, які одночасно впливають на обороноздатність держави та психологічний стан цивільного населення, формуючи атмосферу страху й суспільної нестабільності; при цьому в умовах збройного конфлікту не виключається ідеальна сукупність ознак диверсії та терористичного акту, коли одним діянням досягаються дві самостійні кримінально-правові цілі, що зумовлює необхідність ґрунтувати правозастосовну практику не на формальному виборі однієї норми, а на всебічному аналізі фактичних обставин, спрямованості умислу, способу вчинення діяння та його реального суспільно небезпечного ефекту.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 03.03.2026).
2. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 03.03.2026).

3. Ємельянов В. П. Тероризм, злочини терористичної спрямованості, злочини з ознаками тероризування: поняття і співвідношення. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2002. Вип. 19. С. 131–135.

4. Єлаєв Ю. Л., Ємельянов Р. О. Деякі питання кримінально-правового дослідження злочинів терористичної спрямованості. *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 55–59. DOI: 10.32782/2523-4269-2024-86-55-59.

5. Лісько Т. Д., Шилова К. Р. Злочини терористичної спрямованості за КК України: кримінально-правовий аналіз. *Юридичний вісник*. 2023. № 2 (67). С. 203–209. DOI: 10.18372/2307-9061.67.17862.

6. Давидов Д. Г. Тероризм: історичні витоки і генеза кримінально-правового поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 85, ч. 3. С. 266–272. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.85.3.42.

7. Яремко Г. З. Асоціація норм про злочини терористичного характеру у Кримінальному кодексі України. *Право і суспільство*. 2020. № 1, ч. 2. С. 148–155.

8. Климосюк А. С. Співвідношення диверсії (ст. 113 КК України) і терористичного акту (ст. 258 КК України). *Проблеми законності*. 2018. Вип. 140. С. 78–92. DOI: 10.21564/2414-990X.140.122125. URL: <https://plaw.nlu.edu.ua/article/view/122125>

9. Зайцев Г. В., Коломієць Н. В. Диверсія та терористичний акт: проблеми кваліфікації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 395–399. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.06.100. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294809>

10. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень терористичної спрямованості : рішення, внесені до ЄДРСР за період з 2018 року по серпень 2021 року. Верховний Суд. Київ, 2021. 31 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_06_12_2021.pdf

11. Нагорна К. Г. Розмежування диверсії і терористичного акту (ст. 113 і ст. 258 КК України). *Всеукраїнський саміт приватних детективів : матеріали доповідей*. Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 145–151. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/1619>

12. Степанова Ю. П. Спільність і відмінність об'єктивних ознак терористичного акту та диверсії. *Матеріали науково-практичної конференції*. Харків : ХНУВС, 2019. С. 88–92.

References:

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 No 2341-III [The Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 05 April 2001 No 2341-III]. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (accessed: 03.03.2026) [in Ukrainian].

2. Pro borotbu z teroryzom: Zakon Ukrainy vid 20.03.2003 No 638-IV [On Combating Terrorism: Law of Ukraine dated 20 March 2003 No 638-IV]. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (accessed: 03.03.2026) [in Ukrainian].

3. Yemelianov, V.P. (2002). Teroryzm, zlochynty terorystychnoi spriamovanosti, zlochynty z oznakamy teroryzuvannia: poniattia i spivvidnoshennia [Terrorism, terrorist crimes, crimes with signs of intimidation: concepts and correlation]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, Issue 19, pp. 131–135 [in Ukrainian].

4. Yelaiev, Yu.L., & Yemelianov, R.O. (2024). Deiaki pytannia kryminalno-pravovoho doslidzhennia zlochyntiv terorystychnoi spriamovanosti [Some issues of criminal law research of terrorist crimes]. *Pravovyi chasopys Donbasu*, No. 1, pp. 55–59. <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2024-86-55-59> [in Ukrainian].

5. Lisko, T.D., & Shylova, K.R. (2023). Zlochynty terorystychnoi spriamovanosti za KK Ukrainy: kryminalno-pravovyi analiz [Crimes of terrorist orientation under the Criminal Code of Ukraine: criminal law analysis]. *Yurydychnyi visnyk*, No. 2 (67), pp. 203–209. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.67.17862> [in Ukrainian].

6. Davydov, D.H. (2024). Teroryzm: istorychni vytoky i heneza kryminalno-pravovoho poniattia [Terrorism: historical origins and genesis of the criminal law concept]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, Issue 85, Part 3, pp. 266–272. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.42> [in Ukrainian].

7. Yaremko, H.Z. (2020). Asotsiatsiia norm pro zlochynty terorystychnoho kharakteru u Kryminalnomu kodeksi Ukrainy [Association of norms on crimes of terrorist nature in the Criminal Code of Ukraine]. *Pravo i suspilstvo*, No. 1, Part 2, pp. 148–155 [in Ukrainian].

8. Klymosiuk, A.S. (2018). Spivvidnoshennia dyversii (st. 113 KK Ukrainy) i terorystychnoho aktu (st. 258 KK Ukrainy) [Correlation between sabotage (Art. 113 of the Criminal Code of Ukraine) and terrorist act (Art. 258 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Problemy zakonnosti*, Issue 140, pp. 78–92. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.140.122125> [in Ukrainian].

9. Zaitsev, H.V., & Kolomiets, N.V. (2023). Dyversii ta terorystychnyi akt: problemy kvalifikatsii [Sabotage and terrorist act: issues of qualification]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, No. 6, pp. 395–399. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.100> [in Ukrainian].

10. Ohliad sudovoi praktyky Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladi Verkhovnoho Sudu u kryminalnykh provadzhenniakh shchodo kryminalnykh pravoporushen terorystychnoi spriamovanosti: rishennia, vneseni do YeDRSR za period z 2018 roku po serpen 2021 roku [Review of judicial practice of the Criminal Cassation Court within the Supreme Court in criminal proceedings concerning terrorist criminal offenses: decisions entered into the Unified State Register of Court Decisions for the period from 2018 to August 2021]. Верховний Суд України. Kyiv, 2021. 31 p. Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_06_12_2021.pdf [in Ukrainian].

11. Nahorna, K.H. (2018). Rozmezhuвання dyversii i terorystychnoho aktu (st. 113 i st. 258 KK Ukrainy) [Differentiation between sabotage and terrorist act (Art. 113 and Art. 258 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Vseukrainskyi samit pryvatnykh detektyviv: materialy dopovidei*. Dnipro: DDUVS, pp. 145–151. Retrieved from: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/1619> [in Ukrainian].

12. Stepanova, Yu.P. (2019). Spilnist i vidminnist obiektyvnykh oznak terorystychnoho aktu ta dyversii [Common and distinctive objective features of terrorist act and sabotage]. *Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii*. Kharkiv: KhNUVS, pp. 88–92 [in Ukrainian].

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 31.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.05.2026